

**Berichten in het grensgebied tussen opinie en haat:
Een analyse van de communicatie van Belgische politieke
accounts op sociale media**

Executive summary

Onderzoek uitgevoerd in opdracht van Unia
in antwoord op de projectoproep zoals beschreven in bestek nr. U2018/03

Promotoren:

Barbara DE COCK & Philippe HAMBYE (UCLouvain)

Marina Temmerman & Roel COESEMANS (Vrije Universiteit Brussel)

Onderzoekers:

Pauline DUPRET & Andrea PIZARRO PEDRAZA (UCLouvain)

Raymond HARDER (Vrije Universiteit Brussel)

De grens tussen opinie en haatdiscours is niet altijd makkelijk te trekken. Tussen de twee bestaan er discoursen die gericht zijn tegen bepaalde groepen en die discriminatie of haat kunnen voeden of rechtvaardigen, zonder er openlijk toe aan te zetten. Dit onderzoek gaat na wat de strategieën en talige kenmerken zijn van uitingen in die ‘grijze zone’ tussen opinie en haat. Het focust op berichten op sociale media (Facebook en Twitter) van politieke accounts. De studie werd parallel uitgevoerd voor het Nederlandstalige en het Franstalig landsgedeelte. Het Nederlandstalige gedeelte¹ van dit rapport onderzocht de Nederlandstalige politieke accounts van de zeven grootste Vlaamse politieke partijen. Het Franstalige gedeelte² bekeek de politieke accounts van de belangrijkste Franstalige politieke partijen.

Om een vergelijking te kunnen maken tussen een verkiezingsmodus en een ‘gewone’ modus in de politieke communicatie, hebben we een corpus van berichten verzameld die gepubliceerd werden in de verkiezingsperiode van mei 2019 én in de maanden die eraan voorafgingen. We hebben echter vastgesteld dat er voor het onderwerp van onze studie geen belangrijke verschillen in communicatiestijl waren tussen de twee periodes. Het zou kunnen dat er een permanente campagnemodus heerst (althans sinds de verkiezingen van oktober 2018 tot het moment van onze dataverzameling).

Het was onze bedoeling om de Vlaamse politieke communicatie op sociale media te bestuderen met aandacht voor drie discriminatiegronden die onder de bevoegdheid van Unia vallen. We hebben daarom de boodschappen uit het corpus geselecteerd die te maken hadden met afkomst/herkomst, seksuele geaardheid of religieuze/filosofische overtuigingen. Daaruit hebben we de uitingen gefilterd die volgens ons in de grijze zone zaten. Om te bepalen of een uiting in de grijze zone hoorde, hebben we met twee codeurs elke uiting gescreend en alleen die gevallen opgenomen waarover consensus bestond.

Zo goed als al deze Nederlandstalige berichten kwamen van één politieke partij, namelijk van Vlaams Belang. Daarnaast kwam alleen bij N-VA ook een miniem aantal gevallen voor. Dat betekent dat discutabel politiek taalgebruik op sociale media in Vlaanderen een eerder beperkt fenomeen is, en niet voorkomt in het discours van de reguliere partijen (althans niet in het corpus dat wij hebben bestudeerd).

Voor het geanalyseerde Franstalige corpus zijn berichten in de grijze zone voornamelijk afkomstig van de kandidaten uit de *Liste Destexhe* en de *Parti Populaire*. Maar ze komen ook voor bij politici van andere Franstalige partijen.

De boodschappen in de grijze zone hebben een discriminerende ondertoon en zijn allemaal vormen van indirecte en impliciete communicatie. Om aan te tonen hoe de talige strategieën in dit soort van communicatie precies werken, hebben we voor tien prototypische voorbeelden uit het corpus de analyse in extenso uitgeschreven.

Uit de analyse van het volledige corpus blijkt dat de gebruikte taal eerder *suggereert* dan *beweert* dat bepaalde groepen een probleem of gevaar vormen. Daarvoor worden de volgende strategieën gebruikt:

¹ Het Nederlandstalige deel van het rapport kan geraadpleegd worden op <https://www.unia.be/nl/publicaties-statistieken/publicaties/tussen-opinie-en-haat>.

² Het Franstalige deel van het rapport kan geraadpleegd worden op <https://www.unia.be/fr/publications-et-statistiques/publications/entre-opinion-et-discours-de-haine>.

- twee groepen (een insider- en een outsidergroep) worden als tegengesteld en homogeen voorgesteld;
- de outsidergroep wordt negatief voorgesteld op basis van veronderstelde karakteristieke kenmerken of handelingen of door associatie met negatieve fenomenen;
- de outsidergroep wordt of relatief vaag beschreven, wat ruimte laat implicatie en interpretatie, of erg negatief afgebeeld;
- er wordt overtrokken taalgebruik gehanteerd (bv. hyperbolen en metaforen)
- andere of tegengestelde meningen worden ondergraven.

Indirect en impliciet communiceren heeft het voordeel voor de auteurs dat ze de kritiek kunnen vermijden dat ze bepaalde (wettelijke) grenzen overschrijden. Omdat ze de onderliggende boodschap immers niet expliciet maken, kunnen ze altijd aanhalen dat ze iets niet gezegd hebben of dat ze verkeerd begrepen zijn. Maar zoals blijkt uit de reacties op de berichten, wordt het discours toch heel goed begrepen zoals het bedoeld was door de ontvangers die het referentiekader van de auteurs delen. Expliciet zijn is dus niet eens nodig. Ze reageren op de beoogde manier en gaan dikwijls nog een stapje verder dan de auteurs. Het fenomeen dat in de literatuur wordt beschreven als het 'hondenfluitje', treedt dus duidelijk op.

Zonder openlijk aan te zetten tot haat, draagt het discours in de grijze zone ertoe bij dat er een monolithisch en negatief beeld van bepaalde groepen in de maatschappij wordt gevormd, zeker als het een voedingsbodem vindt die gemakkelijk geactiveerd kan worden. Het is dus belangrijk om nog verder te onderzoeken hoe dit soort discours zich verspreidt in de maatschappij.